

Priručnik za volontere u radu sa osobama sa invaliditetom

1 . Uvod

Ovaj priručnik ima za cilj da pomogne potencijalnim volonterima da se edukuju i pripreme za rad sa osobama sa invaliditetom. Materijal je baziran na smernicama za prilagođavanje radnog mesta za različite vrste smetnji (autizam, intelektualne smetnje, motoričke smetnje, govorno-jezičke smetnje, kao i senzorne smetnje – oštećenje vida i sluha) i sadrži praktične savete za prilagođavanje prostora, alata i komunikacije.

2 . Opšte smernice za prilagođavanje radnog mesta

- **Prilagođavanje prostora:**
 - Osigurati mirnu, organizovanu i lako dostupnu okolinu sa minimumom ambijentalnih smetnji.
 - Obezbediti dovoljno ličnog prostora, uključujući označene, vizuelne i taktilne signale (simboli, piktogrami, Brajevo pismo, kontrastne boje).
 - **Prilagođavanje alata i uređaja:**
 - Izabrati alate koji odgovaraju individualnim sposobnostima osobe.
 - Označiti delove alata (npr. dugme za uključivanje) i osigurati da alati uvek budu na istom mestu.
 - **Prilagođavanje komunikacije:**
 - Koristiti kratke i jasne instrukcije, uz vizuelnu podršku (snimci, infografike, video materijali...).
 - Obezbediti dovoljno vremena za obradu informacija, ponoviti izrečeno i, po potrebi, prilagoditi rečnik.
 - Prilikom komunikacije, osigurati direktan kontakt licem u lice, koristiti jasne i konkretne izraze, a kod lica sa oštećenjem sluha koristiti i dodatne tehnologije, kao što su aplikacije za transkripciju.
-

3 . Prilagođavanja prema vrstama smetnji

A . Osobe sa poremećajima iz spektra autizma (PSA)

- **Prostor:**

- Dobro strukturirati prostor u kojem će osoba moći da uspostavi red i redosled radnji koje treba da obavlja (organizacija pribora i materijala, itd).
- Obezbediti prostor sa manje nameštaja i bez drugih ometajućih faktora koji remete pažnju (na primer previše boja).
- Obezbediti da sredstva za rad i alati uvek stoje na istom mestu, kao i da postoji mesto gde se uvek odlaže gotovi proizvod.
- Potrebno je da bude obezbeđeno dovoljno ličnog prostora za svakog pojedinca prilikom obavljanja zadataka.
- **Alati i uređaji:**
 - Izbor alata treba da bude u skladu sa individualnim sposobnostima osobe.
 - U cilju funkcionalnije i samostalnije upotrebe odabranih alata može se primeniti obeležavanje nekih delova alatke, posebno onih koji stavljaju alat u funkciju (dugme za uključivanje), naznačiti redosled tipki ili ručica koje treba aktivirati, kako bi se izvela neka složena radnja.
- **Komunikacija:**
 - Potrebno je davati jasne i kratke instrukcije za izvršavanje radnih zadataka.
 - Koristiti pisana i ilustrovana kratka uputstva za upotrebu alata (slike, simboli...).
 - Kompletanu radnju podeliti u nekoliko koraka.
 - Dati osobi dovoljno vremena za obradu informacija i, ukoliko ih nije razumela, ponoviti informaciju, uz prilagođavanje rečnika ili je objasniti na drugačiji način.
 - Koristiti adekvatne nagrade ili pohvale prilikom rada.
 - Posao treba da bude u okviru njihove sfere interesovanja, kako bi se zadržala motivacija.

B . Osobe sa oštećenjem sluha

- **Prostor:**
 - Koristiti vizuelne materijale i oznake za lakše snalaženje.
 - Birati mirnija okruženja zbog osetljivosti na buku.
- **Alati:**
 - Koristiti prilagođene uređaje sa mogućnošću kontrole zvuka (na primer usmereni mikrofoni, vizuelni ekrani sa titlovima).
- **Komunikacija:**
 - Potrebno je da komunikacija bude licem u lice, uz upotrebu gesta i raznih alata za tekstualnu komunikaciju (tableti, aplikacije za prevođenje glasa u tekst).

C . Osobe sa intelektualnim smetnjama

- **Prostor:**
 - Obezbediti jasno organizovan i konzistentan radni prostor.
 - Organizovan prostor ne menjati često, a ukoliko su promene potrebne, potrebno ih je unapred najaviti.
 - Redosled radnji, kao i određene aktivnosti treba označiti simbolima, piktogramima, jednostavnim slikama.
 - Obezbediti radni prostor bez ometajućih faktora kao što su buka, prisutnost velikog broja ljudi...
 - Prilagoditi tempo rada, uz mogućnost pauza.
- **Alati:**
 - Organizacija alata treba da bude uređena i postojana (uvek na istom mestu, jednak redosled).
 - Potrebno je da alati budu organizovani u odnosu na redosled korišćenja u procesu rada.
 - Alat obeležiti slikom, bojom u odnosu na svrhu.
 - Prolagoditi radni proces (smanjen broj koraka u radnom procesu uz vizelene podsetnike).
 - Uvesti auditivne ili vizuelne signale za aktivnosti koje imaju precizno vreme trajanja (npr. kada je flaša puna, upali se crveni taster).
- **Komunikacija:**
 - Davati jasna i kratka uputstva.
 - Izbegavati apstraktne pojmove.
 - Komunikacija treba da bude pozitivna i ohrabrujuća.
 - U komunikaciji se može koristiti vizelna podrška i demonstracija.
 - Uvođenje novih aktivnosti ostvarivati postepeno, uz velik broj ponavljanja.
 - Obezbediti alternativni način komunikacije (tablet, sličice) ukoliko je neophodno.
 - Obezbediti instruktora koji bi koristio navedene strategije, koji bi bio dostupan za pomoć i podršku.

D . Osobe sa motoričkim poremećajima

- **Pristup i prostor:**
 - Obezbediti pristup zgradi sa prilagođenim rampama, liftovima i dovoljno širokim koridorima (na primer, minimalna širina od 180 cm, prag ne viši od 6.5 mm).
- **Prilagođavanje radnih površina:**
 - Potrebno je da radne površine budu prilagodljive visine (za korisnike kolica), bez ometajućih predmeta ispod.
- **Alati:**

- Ako je potrebno obezbediti prilagođenu tastaturu sa velikim ili tasterima u kontrastnim bojama, tasterima sa lako aktivirajućim komandama i drugim pomagalicama za rad na računaru.
- **Komunikacija:**
 - Potrebno je da komunikacija bude jasna, direktna i kratka, uz minimalan fizički napor.

E . Osobe sa govorno-jezičkim smetnjama

- **Prostor:**
 - Radni prostor treba da bude tiši, sa što manje ometanja i omogućenim brzim vizuelnim signalima.
- **Alati:**
 - Koristiti uređaje sa velikim tasterima, visokim kontrastom i jasnim oznakama.
- **Komunikacija:**
 - Koristiti vizuelnu podršku (infografike, video materijali), jasna i konkretna uputstva i alatke za prevođenje glasa u tekst.
- **Dodatno:**
 - Koristiti aplikacije za automatsko generisanje titlova tokom sastanaka i video konferencija.

F . Osobe sa senzornim smetnjama – oštećenje vida (slabovidna i slepa lica)

- **Prostor:**
 - Potrebno je dobro osvetljeni prostor sa visokim kontrastom boja (70% kontrasta između lika i pozadine).
 - Koristiti taktilne staze i taktilne oznake na mobilijaru (uključujući oznake na Brajevom pismu) za lakše kretanje.
- **Alati:**
 - Potrebno je da alati budu opremljeni taktilnim oznakama, Brajeva tastatura, softver koji omogućava povratne informacije, kao i programi koji pretvaraju tekst u govor.
- **Komunikacija:**
 - Davati jasna i konkretna uputstva, opisivati okruženje za lice koje nije upoznato sa prostorom i oslovljavati osobu imenom, kako bi se osiguralo da je komunikacija direktna.

G . Osobe sa oštećenjem sluha

- **Prostor:**
 - Obezbediti prostor sa minimumom buke, uz vizuelne signale i obaveštenja.

- **Alati:**
 - Koristiti vizuelne ekrane, aplikacije za transkripciju, opremu koja omogućava kontrolisan pristup zvuku (na primer, usmereni mikrofoni).
 - **Komunikacija:**
 - Komunikacija treba da se odvija licem u lice, uz korišćenje gestova i, po potrebi, asistenta za znakovni jezik.
-

4 . Dopunski materijali za rad sa osobama sa autizmom

A . Osnove rada sa decom sa autizmom

- Volontiranje za podršku deci sa autizmom predstavlja značajnu priliku za unapređenje kvaliteta života dece i njihovih porodica.
- Neke od mogućnosti su: podrška u specijalizovanim učionicama, grupama za razvoj socijalnih veština, terapijskim aktivnostima i uslugama predaha za porodice.
- Važno je da volonteri budu edukovani o specifičnostima autizma, uključujući komunikacione izazove, potrebu za rutinom i individualne interese dece.

B . Specifične preporuke

- Budite strpljivi, prilagodite tempo i koristite vizuelne materijale.
 - Organizujte aktivnosti tako da postoji jasna struktura i rutina.
 - Uključite specijalne interese dece u nastavu kako biste ih motivisali.
 - Uverite se da volonteri dobiju adekvatnu obuku i podršku od mentora.
-

5 . Zaključak

Ovaj priručnik treba da služi kao praktičan vodič za volontere koji rade sa osobama sa invaliditetom, obezbeđujući prilagođavanja koja za posledicu imaju efikasan rad i integraciju u radno okruženje. Prilagođavanja se odnose na prostor, alate i komunikaciju, uz poseban naglasak na potrebe svake grupe – od autističnih osoba, preko onih sa oštećenjem sluha i vida, do osoba sa motoričkim, intelektualnim i govorno-jezičkim smetnjama.

Volonteri će, kroz ovu obuku, steći znanja i veštine koje će im omogućiti da pruže odgovarajuću podršku i da unaprede kvalitet života osoba sa invaliditetom, te da promovišu inkluziju i podršku u zajednici.

Preporuke za uključivanje osoba sa invaliditetom u volonterske timove

1. Prilagođavanje radnog okruženja:

- Osigurati pristupačan prostor (široki ulazi i hodnici, odgovarajuće rampe i liftovi) koji omogućava slobodno kretanje za osobe sa motoričkim smetnjama.
- Kreirati radne zone sa jasnim oznakama, kontrastnim bojama i taktilnim signalima (npr. Brajevo pismo) za osobe sa oštećenjem vida.

2. Prilagođavanje komunikacije:

- Koristiti jasne, kratke i konkretne instrukcije, uz vizuelnu podršku (infografike, video materijali, piktogrami).
- Prilikom komunikacije sa osobama sa oštećenjem sluha, omogućiti upotrebu gestova, tableta ili uređaja za transkripciju govora u tekst ili znakovni jezik.
- Obezbediti da se sve važne informacije, sastanci i zadaci prenose i u pisanom obliku.

3. Fleksibilnost u radu i rasporedu:

- Uspostaviti doslednu rutinu i jasno definisane zadatke kako bi se smanjila anksioznost i povećala sigurnost u radu.
- Omogućiti prilagodljiv raspored, pauze i eventualno dodatno vreme za izvršavanje zadataka, posebno kod osoba sa intelektualnim ili senzornim smetnjama.

4. Tehnička i asistivna podrška:

- Osigurati upotrebu asistivne tehnologije (prilagođene tastature, uređaji sa većim tasterima, specijalizovani softveri) kako bi se olakšao rad na računaru i komunikacija.
- Omogućiti pristup instruktorima ili personalnim asistentima koji mogu pružiti dodatnu tehničku i emocionalnu podršku.

5. Edukacija i trening tima:

- Redovno organizovati obuke i radionice za sve članove tima kako bi se podigla svest o specifičnim potrebama osoba sa invaliditetom i načinima prilagođavanja radnih procesa.
- Ohrabriti otvorenu komunikaciju i deljenje iskustava, čime se podstiče inkluzivna kultura unutar tima.

6. Individualizovani pristup:

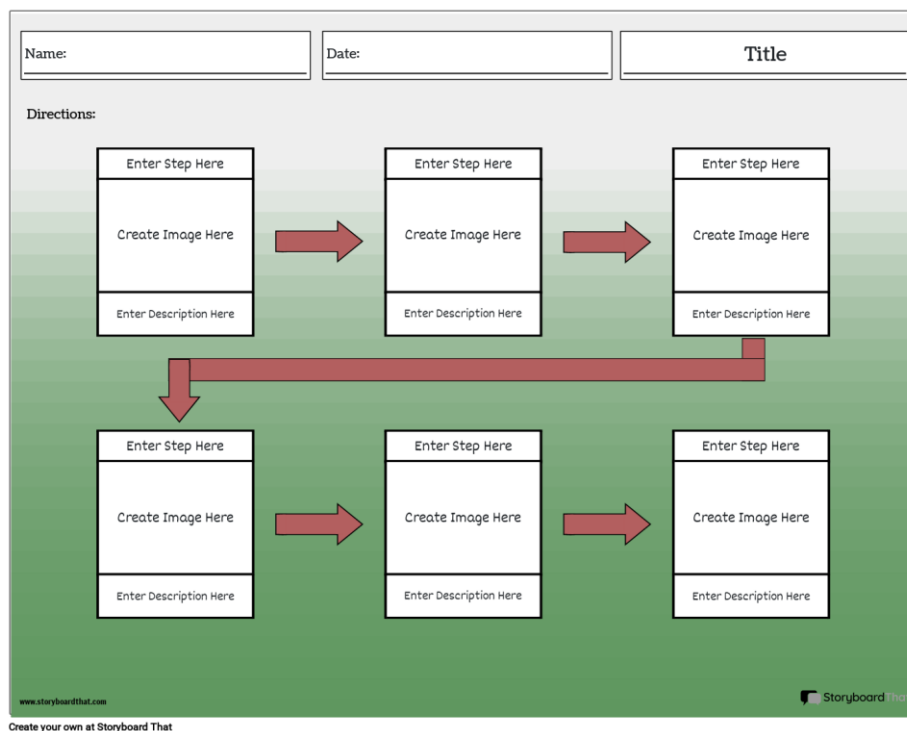
- Prepoznati jedinstvene potrebe svakog člana tima sa invaliditetom i razviti individualne planove prilagođavanja.
- Uključiti osobe sa invaliditetom u proces planiranja i donošenja odluka, kako bi se osiguralo da rešenja budu praktična i korisna.

Primeri vizuelno grafičke komunikacije i adaptacije

Infografike: Kreirati sažete grafike koje prikazuju ključne korake za prilagođavanje prostora, alata i komunikacije. Primer:

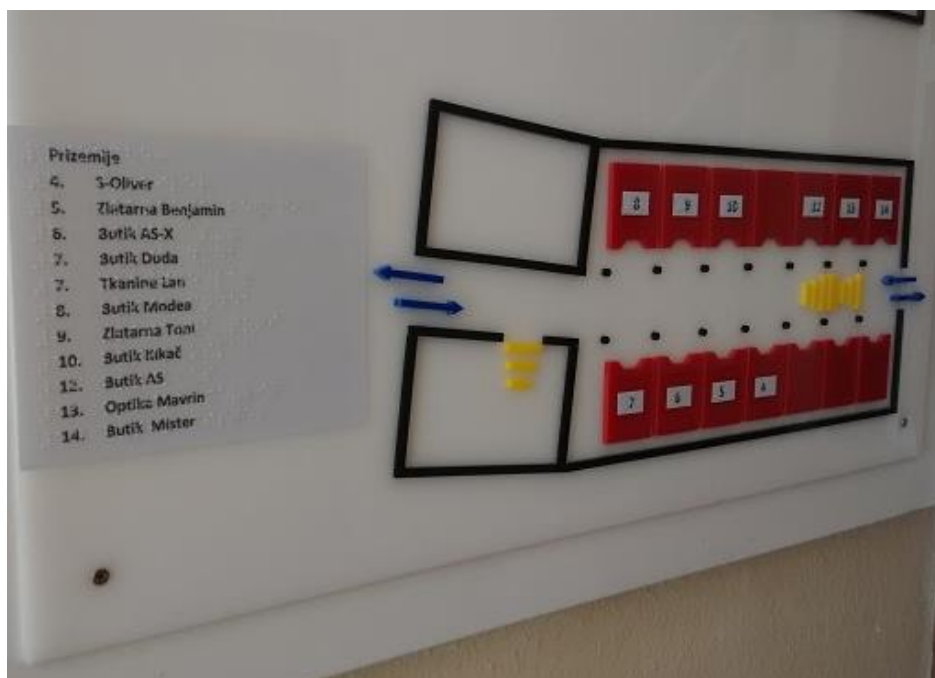
🔍 **Dijagrami toka/flou-čartovi:** Prikazati proces implementacije preporuka, od planiranja do evaluacije, uz detaljno pojašnjenje svakog koraka. Primer:

☐ **Primeri „pre i posle“:** Fotografije ili skice radnih prostora pre i posle prilagođavanja, ilustrujući izmene u pristupu. Primer:

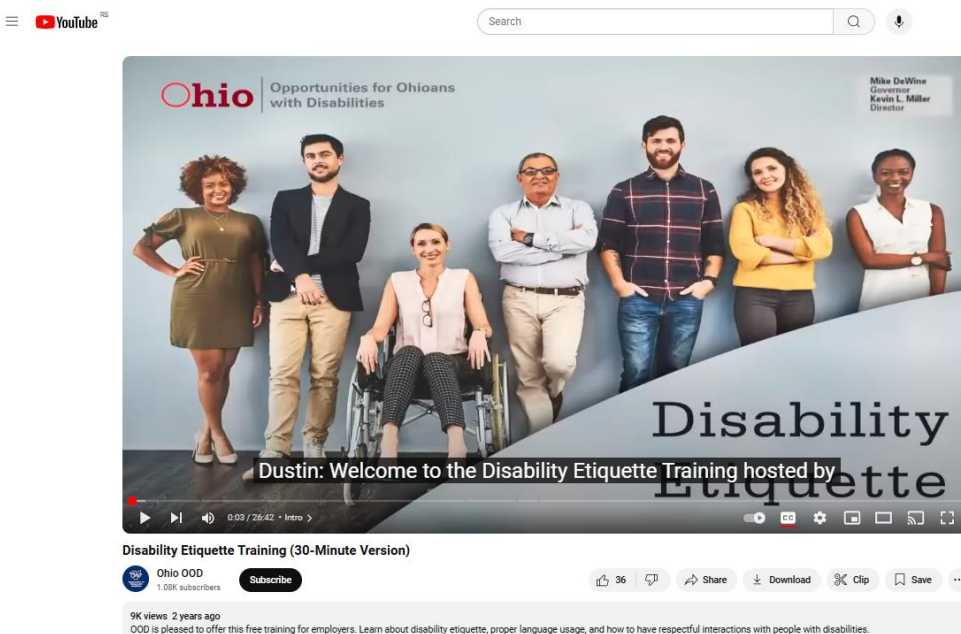
☐ **Sheme prostora:** Planovi ili skice prilagođenih radnih prostora (na pr. raspored opreme i alata, postavljanje oznaka, instalacija asistivne opreme). Primer:

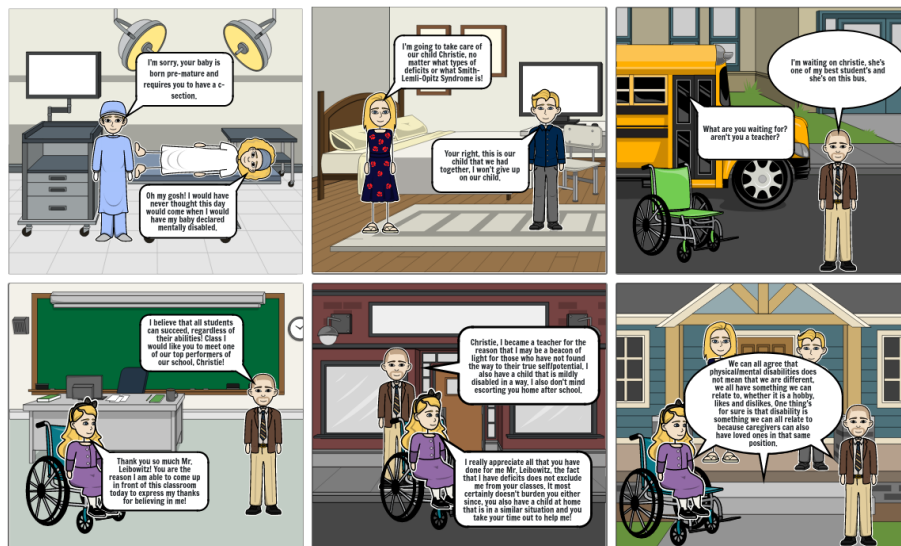
🔍 **Ikone i simboli:** Koristiti jasne ikone i simbole koji predstavljaju različite vrste smetnji i preporuke (na pr. simbol za osjetljivost na zvuk, ikona računara prilagođenog za osobe sa motoričkim smetnjama).

🔍 **Video tutorijali:** Kratki video zapisi o primerima uspešno implementirane preporuke u praksi.
Primer:

2 **Stori bordovi:** Niz slika ili ilustracija koji prikazuju scene iz realnog života o interakciji volontera i osobe sa invaliditetom.

Create your own at Storyboard That

Izvori:

<https://savezosi.org/prepreke-i-osi/>

<https://disabilityinfo.me/resurni-kutak/aktuelnosti/item/1954-vrste-razumnih-adaptacija>

<https://novisad2022.rs/wp-content/uploads/2021/06/Vodic-za-unapredjenje-pristupacnosti.pdf>

https://ehons.org/rs/uploaded/PDF/Vodic_za_zaposljavanje.pdf

<https://www.uips.rs/images/docs/profesionalna%20rehabilitacija%20odraslih%20osoba.pdf>

https://www.uips.rs/images/docs/Vodic_za_razumno_prilagodjavanje_radnog_mesta.pdf

https://www.researchgate.net/publication/338385521_Vodic_sa_primerima_dobre_prakse_u_zaposljavanju_osoba_sa_invaliditetom

https://www.scribd.com/document/809545462/Vodi%C4%8D-za-poslodavce-za-zaposljavanje-OSI-2017?utm_source=chatgpt.com

<https://youtu.be/N0igSDaHgnU>